

ROLF SCHREINER:

Eggemysteriet

Carl Barks blei født 27. mars 1901 på ein gård nær Merrill i Oregon. Allerede i ung alder begynte han å laga småtegnings og karikaturer i kladdebøger og lesebøger på skolen.

Som voksen blei Carl Barks den tegneserieskabaren så har betydd mest for oppbyggingen av Andeby i Walt Disneys univers. Selve Andeby (Duckburg) fekk òg navnet sitt fra Barks.

Folk kjente fort igjen stilen te Carl Barks, og han blei kalt «Den gode tegnaren». Men siden ingen Disney-ansatte blei kreditert for historiene de lagde, levde Barks lenge et anonymt og rolig liv – heilt fram te to amerikanske blodfans klarte å finna ud kem han va. Då begynte der å ramla inn fanbrev hemma hos Barks, og han svarte personlig på så mange han bare kunne.

I 1966 trakk Barks seg tebage, delvis fordi han begynte å se dårilig. Då hadde han produsert 6371 tegneseriesider med de velkjente endene.

Barks har te og med fått ein asteroide (et himmellegeme så e for lide te å regnas som ein planet) oppkalt itte seg. Asteroiden fekk navnet 2730 Barks og blei observert fyste gang 30. august 1980 av E. Boswell. Så vett me det.

I 1999 fikk Barks diagnosen leukemi, og han va nesten 100 år då han døde 25. august 2000.

Eggemysteriet (på engelsk: Lost in the Andes) e ein Donald Duck-fortelling kor Carl Barks står bag både tekst og tegning. Historien kom på trykk i USA i Donald Duck Four Color, nr. 223, i april 1949. Året før, i 1948, kom Carl Barks' historier te Norge – då tegneseriebladet Donald Duck & Co blei udgitt for fyste gang her til lands.

Itte 15 år med forholdsvis stor Donald-suksess i Norge – eg va fast abonnent fra eg kunne lesa – va det våren 1963 klart for udgivelse av Eggemysteriet. Mange meine fortsatt at denne historien e den aller beste Barks lagde. Den har blitt kåra som beste Disney-historie i flerne land – og det e utvilsomt Eggemysteriet så har skapt mest bruduljer her i Norge.

Historien begynne med at ein firkanta stein falle i golvet i Andeby Museum – mens 4. assisterende vaktmester Donald Duck tørke støv. Det vise seg at det ikkje e ein stein, men et 100 år gammalt firkanta egg så visstnok kom fra Andesfjellene.

Donald og nevøene Ole, Dole og Doffen drar på ekspedisjon te de innerste og mest avsidesliggende fjellene i Andes i Sør-Amerika. Itte kvert finne de ein bortgjemte dal kor alt er firkanta, det gjelde òg folkene så bor i dalen. Donald og nevøene møde ein liden indianerfyr så syng «På Vossevangen der vil eg bu, der veks det kløver yver heia.» (I original-udgaven syng han ein sørstatshymne så hette «Dixie».)

Gjestene fra Andeby hørre at firkantfolket snakke ein blanding av nynorsk og «vossamaol». Det vise seg at professor Tron Dreyerdal fra Voss (opprinnelig Rhutt Betlah fra sørstatsbyen Birmingham i staten Alabama) bodde i dalen fra 1863 te 1868. Han lærte firkantfolket å snakka nynorsk med vossadialekt. (Inspirert av Rhett Butler fra Tatt av vinden?)

Mens de e i dalen, kalt Gufseplassen, blåse Ole, Dole og Doffen tyggummibobler. Men blant firkantfolket e det ulovlig å produsera runde ting, og for å unngå straff må de tri nevøene få te å blåsa firkanta bobler. Ole, Dole og Doffen klare dette ved å lera firkanta kyllinger å blåsa tyggummibobler – og så gjemme de kyllingane onna gensen og lade som om de blåste boblene sjøl. Då Donald og nevøene forlade Gufseplassen, får de med seg to firkantkyllinger hjem – for at arten ska føras videre i Andeby. Dessverre vise det seg at begge e hanekyllinger.

Eggemysteriet blei møje omtalt på grunn av brugen av nynorsk i Vivi Aagaards tekst. Firkantfolket optrådte fyste gang i Donald Duck & Co. nr. 16, udgitt 17. april 1963, og då bladet ble lagt ud på Deichmanske Bibliotek i Oslo, kom det inn flerne protester til biblioteket. Nynorskfolk tog det ille opp at nynorsk blei skildra som knapt forståelig, og at språkformen blei knytta te et merkverdig folkeslag i ein bortgjemte dal.

Dermed måtte lederen for bibliotekets Barneavdeling, førstebibliotekar Rikka Deinboll, fjerna Donald nr. 16 og 17, mens sagan blei behandla av Tegneserieutvalget. De kom fram te at «episodene ikke kan sies å være diskriminerende for noen norsk språkgruppe». Imidlertid bemerkta udvalget at nynorsken va full av feil – «med en blanding av gamle og nye former».

I svenske, danske og engelske aviser holdt någen på å le seg i hel – men de øvedreiv nok litt då de påsto at bladene blei forbudt i Norge.

I 1974 blei «Eggemysteriet» udgitt i bogå «Jeg, Donald Duck» – nå snakke firkantfolket gebrokkent bogmål. Professoren kom fra Andeby, og indianerne sang at de ville hjem te Andeby, ikkje te Vossevangen.

Den tredje udgaven av «Eggemysteriet» kom i et spesialhefte i 1981. Nå va vossamålet tebage, og adle feil i nynorsken va retta opp. Men va folket fra Ny-Norge fornøyd då? Nei – herr Ola Breivega, tidligare formann i Noregs Mållag, gjentog de gamle anklagene. Men han måtte innrømme, sikkert med en viss skuffelse, at «Disney-heftet rammes tross alt ikkje av nokon paragraf i straffelova».

Moral: Til lags åt alle kan ingen gjera.

Og det e ikkje lett å ver firkanta.